

природовідтворюючу господарську діяльність, збалансоване природокористування, освіту для сталого розвитку. Тому доцільним є розгляд багатьох природоохоронних питань на сесіях Вінницької обласної ради, пов'язаних із збереження і відтворенням БР, створенням нових і розширенням діючих заповідних об'єктів, оптимізацією площ сільськогосподарських угідь, підтримкою програми реалізації вдосконаленої регіональної екологічної мережі.

### **Література:**

1. Дідух Я.П. Геоботанічне районування України та суміжних територій / Я.П. Дідух, Ю.Р. Шеляг-Сосонко // Укр. бот. журн. – 2003. – Т. 60, № 1. – С. 6–17.
2. Зелена книга України / під загальною редакцією члена-кореспондента НАН України Я.П. Дідуха – К.: Альтерпрес, 2009. – 448 с.
3. Мудрак О.В. Еталони природи Вінниччини / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак, В.М. Поліщук та ін. [Монографія] // За заг. ред. О.В. Мудрака. – Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД” 2014. – 532 с.
4. Мудрак О.В. Особливості збереження біорізноманіття Поділля: теорія і практика / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак [Монографія] – Вінниця: ТОВ “Нілан – ЛТД”, 2013. – 320 с.
5. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.
6. Червона книга України. Тваринний світ / за ред.: І.А. Акімова. – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – 600 с.

## **МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ**

**Новікова Н. В.**

*кандидат сільськогосподарських наук,  
асистент кафедри інженерії харчового виробництва  
Херсонський державний аграрний університет  
м. Херсон, Україна*

Нині антропогенний тиск на довкілля призводить до порушення цілісності природних комплексів, втрати їх економічних функцій, погіршення стану здоров'я населення, втрат валового продукту [2, с. 1]. Зменшення цих втрат може бути досягнуто лише шляхом підвищення

еколого-економічної ефективності виробництва і вдосконалення його технологічних систем.

У науковій літературі поняття ефективності розкривається в різних аспектах. Наприклад, у наукових доробках О. Веклич [1, с. 63] та В. Кулішова [5, с. 77] це визначення характеризується як співвідношення результатів та витрат. Найбільш коректним у методологічному плані є твердження О. Балацького, який вважає, що ефективність виробництва є складною узагальнюючою економічною категорією, в якій відображається дія об'єктивних економічних законів і висвітлюється одна з найважливіших сторін суспільного виробництва – результативність.

Еколого-економічна оцінка виробництва продукції сільського господарства включає п'ять груп показників, що можуть слугувати для оцінювання еколого-економічного рівня ефективності сільськогосподарських підприємств [6, с. 19; 7, с. 315–321]:

- еколого-економічний рівень використання виробничих і матеріальних ресурсів (основних виробничих фондів, оборотних коштів, посадкових матеріалів, кормів, добрив, хімічних препаратів тощо);

- еколого-економічний рівень продукції, вираженої у вартісному і натуральному вимірі (вплив екологічного чинника на собівартість та обсяг виробництва, прибуток і рентабельність, відповідність продукції рослинництва й тваринництва екологічним стандартам);

- характеристика організаційно-технічного рівня природоохоронної діяльності землекористувача (безпека техніки і технології виробництва сільськогосподарської продукції, оснащеність природоохоронними й ресурсозберігаючими фондами, організаційно – управлінський рівень природоохоронної діяльності);

- рівень фінансової забезпеченості природоохоронної діяльності та екологічної платоспроможності землекористувача (фінансова забезпеченість екологічних програм, рівень освоєння інвестицій, заборгованість з екологічних зборів і платежів).

Найбільшу і безпосередню відповідальність за забруднення довкілля несуть підприємства, які виробляють таку продукцію або використовують такі методи господарювання, що забруднюють навколишнє природне середовище, часто керуючись принципом максимізації прибутку, а не раціонального задоволення інтересів споживачів. За роки інтенсивного сільськогосподарського виробництва виникла загроза забруднення довкілля та харчових продуктів, що призвело до низки негативних наслідків. Зокрема, хімізація та меліорація проводилися з недостатнім урахуванням природних процесів та порушенням норм застосування цих методів [8, с. 19-22]. Такий напрям ведення господарювання призвів не лише до несприятливих екологічних наслідків, а й через зростання цін на засоби хімізації економічна

ефективність виробництва та якість сільськогосподарської продукції істотно знизилися.

Нині основним економічним показником, на який зорієнтовані всі методи економічного управління, є прибуток. Тому перехід від традиційних показників доходу (національного доходу, доходів регіонів, підприємств і т. д.) до екологічно відрегульованих показників може вважатися основою переходу економіки на модель сталого розвитку. Використання природного потенціалу, відображеного в економічних показниках, підпорядковуватиметься загальним вимогам економії витрат.

Існує методика визначення економічної оцінки шкідливих наслідків хімізації як комплексного збитку від підвищеної захворюваності населення, збитку самому сільському господарству, шкоди лісовому господарству, збитку промисловості, збитку від втрати добрив, засобів хімізації тощо [3, с. 26]. Як відзначає О.М. Царенко [8, с. 89-97], для оцінки еколого-економічного збитку, у тому числі сільського господарства, на практиці застосовуються три методи: метод контрольних районів (прямого рахунку), аналітичний (статистичний) метод і непрямі (емпірична) оцінка. Згідно з дослідженням, у середньому по обстежених господарствах видова структура збитку має такий вигляд: рослинництво – 60, тваринництво – 40 %. Зниження врожайності культур при однаковому рівні забруднення атмосфери буде завжди економічно більш чутливим, ніж зниження продуктивності тварин [4, с. 27].

Перехід на виробництво органічної сільськогосподарської продукції необхідно характеризувати не тільки витратами на його здійснення, а й попередженими екологічними втратами, а кожен обсяг виробництва традиційної продукції – величиною нанесених екологічних втрат. По суті, це показники економічного збитку, які дають можливість слідкувати за ефективністю структури та обсягів виробництва з огляду на їх вплив на стан довкілля і за траєкторією руху до збалансованого природокористування.

Витрати на виробництво одиниці продукції поліпшеної якості зазвичай порівнюються з витратами на виробництво одиниці продукції попередньої якості. Подібне зіставлення не можна визнати правомірним, оскільки суспільна корисність, значущість кожної одиниці продукції різного рівня якості в задоволенні відповідних потреб неоднакова. Зіставлення необхідно проводити на однаковий обсяг задоволення потреб при використанні продукції різної якості. Слід порівнювати витрати на виробництво і відтворення одиниці споживчої вартості, суспільної корисності продукції (на 1 т молока, пшениці, цукрового буряка тощо). Наприклад, корисний ефект від споживання 1 т молока може бути вимірний кількістю отриманого білка й жиру, ефект від споживання 1 т

цукрових буряків – кількістю отриманого цукру, ефект від споживання картоплі – кількістю крохмалю [4].

Ефект від виробництва і споживання органічної сільськогосподарської продукції має багато позитивних форм вираження – поліпшення якості навколишнього природного середовища, отримання більшого обсягу прибутку за рахунок підвищення цін на більш якісну та безпечну сільськогосподарську продукцію, підвищення якості і тривалості життя населення, зростання економічного й соціального рівня розвитку регіонів.

Таким чином, необхідно враховувати, що виробництво і споживання органічних продовольчих товарів призводить до досягнення не тільки економічного ефекту, а й соціального: зниження захворюваності населення, зростання тривалості життя, зниження смертності тощо. Держава і підприємство виграють, з одного боку, на зменшенні виплат з фондів соціального забезпечення, на зниженні витрат на утримання лікарень, поліклінік та інших лікувальних установ, а з іншого – на зростанні продуктивності й інтенсивності праці за рахунок зниження захворюваності, підвищення ділової активності, працездатності. Тому необхідно всіма можливими засобами розвивати виробництво вітчизняних органічних продовольчих товарів, тим більше, що в країні існують певні переваги та передумови розвитку для такої сфери господарювання.

### Література:

1. *Веклич О. О.* Сучасний стан та ефективність економічного механізму екологічного регулювання / О. О. Веклич // *Економіка України.* – 2003. – № 10. – С. 62-70.
2. *Володин В. М.* Методика оценки эффективности систем земледелия на биоэнергетической основе [методические рекомендации] / М. В. Володин и др. – М.: ВАСХНИЛ, 1989. – 38 с
3. *Грановська Л. М.* Еколого-збалансоване природокористування в умовах поліфункціональності територій: [монографія]. – Херсон, ХДУ, 2009. – 400 с.
4. *Золотин А. Ю.* Некоторые аспекты методологии экологизации производства продуктов питания / А. Ю. Золотин, О. И. Башкиров, Т. А. Антипова // *Хранение и переработка сельхо- зсырья.* – 2008. – № 12.-С. 18-20
5. *Кулішов В. В.* Мікроекономіка: Основи теорії і практикум: [навч. посіб.] / Кулішов В. В. – Львів: Магнолія плюс, 2004. – 332 с.
6. *Методы решения экологических проблем: монография* / [О. Ф. Балацкий, В. Н. Кислий, А. А. Швиндина и др.] ; под ред. Л. Г Мельника, Е. В. Шкарупы. – [3-е изд.]. – Сумы: СумГУ, 2010. – 663 с.

7. Органічне сільське господарство та його розвиток в умовах кооперації / [Н. В. Зіновчук, В. В. Зіновчук, О. В. Скидан та ін.]; за ред. Н. В. Зіновчук. – Житомир: Рута, 2011. – 160 с.

8. Царенко А. М. Экономические проблемы производства экологически чистой агропромышленной продукции (теория и практика) / А. М. Царенко. – К. : Аграрная наука, 1998. – 256 с.

## **ВПЛИВ БУДІВНИЦТВА ВОДОЗАХИСНИХ ДАМБ НА ВЛАСТИВОСТІ ҐРУНТІВ ЗАПЛАВНИХ КОМПЛЕКСІВ ВЕРХНЬОДНІСТРОВСЬКОЇ АЛЮВІАЛЬНОЇ РІВНИНИ**

**Перець Х. П.**  
*аспірант*

*Державний природознавчий музей  
Національної академії наук України  
м. Львів, Україна*

Будівництво дамб є одним із найпоширеніших протиповеневих та протипаводкових заходів для заплави річки Дністер. Крім водозахисної функції дамби використовують з метою гідромеліорації, а саме осушення перезволожених ділянок заплави. Таким чином, попри захист сільськогосподарських земель та населених пунктів від підтоплення, внаслідок пониження рівня ґрунтових вод на відмежованих дамбами фрагментах перебудовуються процеси ґрунтоутворення та змінюються властивості ґрунтів, що призводить до порушення рівноваги у заплавної екосистемі.

З метою вивчення наслідків впливу одамбування на морфологію та фізичні властивості ґрунтів заплавних комплексів Верхньодністровської алювіальної рівнини нами закладено два ґрунтові розрізи в околицях села Заліски (Жидачівський район, Львівська область).

Польові та лабораторні дослідження проводили відповідно до прийнятих методик [1; 2; 3]. Гранулометричний склад визначали мокрим органолептичним методом, польову вологу та щільність будови ґрунту – термостатно-ваговим методом.

**Розріз № 1.** Закладений в межах заплавної луки (правий берег р. Дністер) між руслом річки і дамбою (49°23'45.21" пн. ш., 24°12'44.44" сх. д.). Рослинний покрив представлений лучним різнотрав'ям. Висота над урізом води 2–2,5 м.